

Nr 382

Av herr **Tobé m.fl.**, om inrättande av två tjänster vid Svenska ortnamnsarkivet.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1961/62 har ortnamnskommissionen för sitt arkiv, Svenska ortnamnsarkivet, framlagt förslag om bl. a.: höjning av arkivchefstjänstens placering från Ae 26 till Be 1, inrättande av en förste-arkivarietjänst i Ae 26, inrättande av en medarbetartjänst (redaktörsbefattning) i Ae 26, inrättande av en expeditionsvaktstjänst i Ae 7, förändring av kontorsbiträdestjänsten i Ao 5 till en kanslibiträdets-tjänst i Ae 7.

Undertecknade finner ortnamnskommissionens yrkanden berättigade. Det statsfinansiella läget synes dock ej medge att samtliga önskemål nu tillgodoses (statsverksprop., VIII, p. 17). Vi finner dock att personalförstärkningen icke kan uppskjutas i fråga om:

1. Förste arkivarie i Ae 26.
2. Expeditionsvakt i Ae 7.

Allmänna synpunkter. Den svenska ortnamnsforskningen har under de senaste decennierna förts fram till en ledande ställning ej blott inom Norden utan även i den övriga kulturvärlden och har blivit föremål för en hedrande uppmärksamhet. Svenska ortnamnsarkivet har bland svenska forskare ett stadgat rykte som ett innehållsrikt, välordnat och välskött forskningsinstitut, och utomlands betraktas det som förebildligt i organisation och verksamhet. — Det är av vikt, att ortnamnsforskningen, som tillvunnit svensk humanistisk vetenskap ökad internationell aktning, lämnas medel till fortsatt verksamhet.

Såsom central för rikets ortnamnsundersökningar har Svenska ortnamnsarkivet två huvuduppgifter, den ena praktisk, administrativt-kameral, den andra vetenskaplig.

De namnregleringsärenden, vari ortnamnskommissionen har att yttra sig, är stundom synnerligen omfattande — ett enda namnärende kan ibland omfatta hundratals namn — och kräver ofta tidsödande utredningar. Här må även erinras om den uppgift, som ålagts kommissionen genom 16 § 3 st. i jordregisterförordningen enligt den lydelse paragrafen erhållit i kungörelse den 6 juni 1936 (nr 358). Kommissionen avger yttranden i namnregleringsfrågor till lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk, kammarkollegiet, generalpoststyrelsen, järnvägsstyrelsen, telestyrelsen och vattenfallsstyrelsen m. fl. Arbetet med dessa rent praktiska namnfrågor tager en

stor del av arbetstiden i anspråk och ställer stora krav på arkivets personal och ledning.

Den vetenskapliga bearbetningen och publiceringen av Sveriges ortnamn har med arkivets nuvarande otillräckliga resurser måst sättas i andra rummet och har ej kunnat bedrivas i den takt uppgiftens vikt fordrar. Och dock är arkivets vetenskapliga verksamhet själva grunden för arkivets praktiska arbetsuppgifter. Uppteckning av ortnamnens dialektala former och excerpering av namnens äldre skrivelser krävs såväl för bearbetningen som för det praktiska namnregeringsarbetet.

Kommissionen har i sin petitaskrivelse framhållit, att fullföljandet av dess verksamhet som administrativt organ i namnären den samt uppehållandet av Svenska ortnamnsarkivet såsom en allt viktigare arbets- och forskningscentral kräver större personal än den som för närvarande står till kommissionens förfogande. Kommissionen har emellertid på grund av rådande statsfinansiella förhållanden ansett sig under en följd av år böra undvika att göra sina verkliga krav gällande, vilket i längden ställt arkivets gamla organisation på hårda prov.

Då emellertid från den 1 juli 1960 en indragning skett i Svenska ortnamnsarkivets personella resurser, har arkivets verksamhet direkt hämmats. Kommissionen har nu måst begära en personalförstärkning.

1. Förste-arkivarietjänsten

Att Svenska ortnamnsarkivet den 1 juli 1960 fick en arkivchefstjänst, skild från professuren i nordiska språk, särskilt ortnamnsforskning, innebar en värdefull organisationsändring. Inrättandet av tjänsten skedde emellertid på bekostnad av den enda förste-arkivarietjänst kommissionen förfogade över. Förste-arkivarietjänsten ombildades till en arkivchefstjänst med placering i Ae 26. Arrangemanget innebar en allvarlig försvagning av organisationen. Den nya personalförteckningen (i vad den avser antalet kvalificerade tjänster) måste för ett arkiv av Svenska ortnamnsarkivets storlek för envar initierad te sig sällsynt torftig: *1 arkivchef Ae 26, 2 arkivarier Ae 21*. Arkivet hade dock före 1 juli 1960: 1 arkivchef (tillika ord. universitetsprofessor med halv tjänstgöring), 1 förste arkivarie Ae 24, 2 arkivarier Ae 21.

En jämförelse med landsmålsarkivet i Uppsala inställer sig osökt. Ortnamnsarkivet och landsmålsarkivet är numera av samma storleksordning. Vid landsmålsarkivet finnes: *1 arkivchef* (tillika ord. universitetsprofessor med halv tjänstgöring), *4 förste arkivarier Ae 24, 2 arkivarier Ae 21*.

Ortnamnskommissionens begäran är egentligen bara den att förste-arkivarietjänsten återinrättas. Det är orimligt att på arkivchefen vältra över den tidigare förste-arkivariens tillika souschefens alla arbetsuppgifter: svara för ortnamnsundersökningarna ute i landet, svara för samlingarnas vård och systematisering, handlägga och inför kommissionen

föredraga namnregleringsärenden och övriga ärenden, fördela arbetsuppgifter åt personalen, utöva den närmaste tillsynen över institutionsarbetet och förestå expeditionen samt handlägga personalfrågor. Förr arkivchefen tillika ordinarie universitetsprofessorn Lundahl hade sin tjänstgöring uppdelad med hälften vid arkivet, hälften vid universitetet. På den nye arkivchefen har nu, kort uttryckt, lagts 1½ mans arbetsbörda — och mer än så eftersom Svenska ortnamnsarkivets verksamhet nu måste intensifieras, på grund av omständigheter för vilka i petitaskrivelsen närmare redogöres.

Indragningen vid Svenska ortnamnsarkivet har redan medfört för arkivet ödesdigra följder: inför de nu helt stängda möjligheterna till befordran inom arkivet har en arkivarie i Ae 19 (anställd 1946) tagit avsked, och de båda arkivarierna i Ae 21, som suttit obefordrade sedan 1946 resp. 1947 (efter amanuensstjänstgöring sedan 1934 resp. 1937) synes även förbereda förflyttning. En följd av kungl. brevet den 27 maj 1960 kan bli att kommissionen förlorar samtliga sina beprövade medarbetare. — De båda arkivarierna i Ae 21, båda 52 år gamla, har fulla skäl om de känner besvikelse över att befordringsutsikter helt saknas efter deras långa och väl utförda tjänstgöring.

Med den starkt ökande tillströmningen den senare tiden av studerande till ämnet nordiska språk vid Uppsala universitet har följt, att ett allt större antal av dessa studerande anmäler sitt intresse för uppteckningsarbete för ortnamnsarkivets räkning. Även åtskilliga av arkivets äldre upptecknare är villiga åtaga sig fortsatt arbete. Innevarande sommar har arkivet sålunda kunnat sända ut ett större antal upptecknare i fältet än på flera år; och många fler hade kunnat sändas ut om anslaget det medgivit. Ökningen av nordiska språkstuderande och därmed lämpliga fältupptecknare kommer av allt att döma att under 1960-talet fortsätta. Detta förhållande kommer de svenska ortnamnsundersökningarna väl till pass. Under 1960- och 1970-talen måste fältarbetet till varje pris intensifieras för att det ytterst värdefulla traditionsmaterialet i möjligaste mån skall hinna räddas, innan det oåterkalleligen försvinner. En mängd av ortnamnsarkivets toponymiska sockensamlingar måste kompletteras, och inom vissa särskilt givande och intressanta områden måste djupundersökningar företagas. Detta arbete måste självfallet organiseras och ledas. Upptecknarna måste instrueras och läras upp, och deras inlämnade samlingar måste noggrant granskas, värderas och honoreras. *Arkivchefen måste förfoga över en väl kvalificerad medarbetare, som med kunnighet och kraft kan leda det av arkivchefen planlagda uppteckningsarbetet.* Denne medarbetare skall också under arkivchefen leda och övervaka institutionsarbetet och förestå expeditionen. Den förste-arkivarietjänst, som ortnamnskommissionen nu hemställer att få inrättad — eller som det egentligen bör uttryckas få återinrättad — bör som sektionsföreståndarbefattning placeras i lönegrad Ae 26 i paritet med riksarkivets förste-arkivarietjänster.

Återinrättandet av nu avsedd tjänst med placering i lönegrad Ae 26 medför en ökning av anslagsbehovet med 24 480 kr. i grundlön och 7 332 kr. i rörligt tillägg, summa 31 812 kr.

2. Expeditionsvakten

Ortnamnsarkivet har hittills fått reda sig utan någon egen expeditionsvakt (institutionsvaktmästare). Den manliga personalen har ideligen med åsidosättande av sina mera kvalificerade åligganden måst utföra arbeten, som vid andra verk utförs av expeditionsvakter: till forskarsalens många besökare utbära kortfacklådor ur den sockenvis ordnade toponymiska samlingen (det finns över 2 000 dylika lådor i arkivet), framtagna och till besökande forskare utlämna böcker och kartor ur biblioteket (som omfattar ca 30 000 volymer och häften samt tusentals kartor), omflytta böcker och kortfackskåp allteftersom samlingarna ökar, upppacka och kontrollera inkommande bok- och kartförsändelser, bära böcker (boklån) från och till universitetsbiblioteket, dagligen gå bud till postkontoret; bl. a. fordrar samarbetet mellan rikets allmänna kartverk och ortnamnsarkivet, ett samarbete som kommer att pågå minst ett par årtionden framåt, att tunga postpaket med kartkalkar och kartor ständigt måste bäras från och till posten. — Under de senare åren har teologiska institutionens vaktmästare (boende i Dekanhuset) fungerat som postbud och utfört smärre uppdrag.

Ortnamnsarkivets forskarsal besöks av ett stort antal forskare av olika slag: proseminarister, licentiander och doktorander, vilka utarbetar sina uppsatser och avhandlingar rörande dialekter och ortnamn, samt graderade forskare, som samlar material till sina vetenskapliga arbeten. Bland besökarna ingår också ett antal forskare från olika delar av landet, vilka sysslar med hembygds- och samhällsforskning.

Närmast på grund av att teologiska fakulteten måste ha större lokalutrymmen i Dekanhuset har ortnamnsarkivet den 2 januari i år måst flytta till nya lokaler (S:t Johannesgatan 18). Därmed står arkivet helt utan vaktmästare. Detta har blivit så mycket kännbarare, som de nya lokalerna är dubbelt så stora som de gamla och sträcker sig genom tre våningsplan. — En viktig arbetsuppgift som tillkommit, av ej underordnad betydelse, är bevakning av lokalerna med de oersättliga arkivalierna och de dyrbara biblioteks- och kartavdelningarna.

Ortnamnsarkivet behöver oundgängligen en expeditionsvakt för att den kvalificerade arbetskraften utan att hindras av handräkningsgöromål och vakttjänst, med dithörande omgång och tidsspillan, skall få ägna sig åt de arbetsuppgifter, för vilka den är utbildad och avsedd.

Inrättandet av nu avsedd tjänst med placering i lönegrad Ae 7 medför en ökning av anslagsbehovet med 8 520 kr. i grundlön och 2 556 kr. i rörligt tillägg, summa 11 076 kr.

Sammanlagt medför inrättandet av förste-arkivarietjänsten och expedi-

tionsvaktstjänsten en ökning av anslagsbehovet med 33 000 kr. i grundlön och 9 888 kr. i rörligt tillägg, summa 42 888 kr.

Med hänsyn till de omständigheter som ovan anförts hemställer vi,
att riksdagen måtte besluta bifalla ornamnskommissionens begäran om inrättandet av en förste-arkivarietjänst i lönegrad Ae 26 och en expeditionsvaktstjänst i lönegrad Ae 7 vid Svenska ornamnsarkivet.

Stockholm den 25 januari 1961

Erik Tobé

John Lundberg

Henrik Munktell

S. G. W. Wahlund